

LGBT aktivismus v České republice: historie, organizace a aktivisté

Ondřej Císař a Kateřina Vráblíková

Sociologický ústav, v.v.i. AV ČR

Praha, 2012

Výzkumná zpráva pro *Heinrich Böll Stiftung*

Zpráva byla zpracována také s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace RVO: 68378025.

Úvod

Boj proti diskriminaci a za toleranci ve společnosti dnes představuje jeden ze základních rysů vyspělých demokratických režimů – nikoli pouze na úrovni jednotlivých národních států, ale také například v prostředí mezinárodních organizací a Evropské unie. Ačkoli nové režimy, které se ve východní Evropě začaly ustavovat po roce 1989 byly založeny na myšlenkách základních občanských a politických práv, tj. především právu volit a být volen a respektu k základním lidským právům, pozornost, kterou věnovaly rovným podmínkám pro život různých specifických skupin obyvatel byla spíše nižší. Výsledkem bylo to, že témata jako rovné příležitosti z hlediska genderu či postavení sexuálních a etnických menšin nezískaly takovou pozornost, jakou by si vzhledem ke své roli, jakou hrají pro kvalitu života ve vyspělé demokratické společnosti, zasloužily. Například Česká republika přijala Antidiskriminační zákon až v roce 2008, ačkoli měl být přijat již před vstupem země do Evropské unie v roce 2004.

V takových situacích získává politický aktivismus organizací, které vyjadřují zájmy těchto skupin na významu. Tyto organizace shromažďují a politicky artikuluji požadavky konkrétních sociálních skupin a překládají je do politického systému, snaží se působit na politiky a přesvědčovat je o nutnosti přijetí zákonů, které zajistí respekt všem členům společnosti, monitorují politická rozhodnutí a přijatá opatření, komunikují s médii a snaží se dostat své problémy na politickou agendu a zvýšit o nich povědomí v širší veřejnosti. Tyto organizace v neposlední řadě také svým členům a příslušníkům menšin, které reprezentují, poskytují různé služby. V předkládané studii se zaměříme na organizace a obecně aktivismus kolem tématu práv sexuálních menšin v České republice, který se na poli místní občanské společnosti po roce 1989 rozvinul.

Dostupné studie popisují občanskou společnost ve středovýchodní Evropě jako obecně slabou a málo efektivní. Ve své většině jsou ale zaměřeny na středovýchodní Evropu obecně nebo se primárně vztahují jen k určitým segmentům občanské společnosti, jako jsou environmentální organizace nebo organizace prosazující práva žen. Ačkoli aktivismus na poli obrany práv LGBT komunity je v České republice relativně rozvinutý, do nedávné doby neexistovalo příliš příspěvků, které by se jej snažily systematicky zmapovat. Z historického hlediska se o to nyní snaží nedávno vydaná publikace (Seidl 2012), která ale nepoužívá ani perspektivu studia sociálních hnutí, kterou využívá tato studie, ani nemá k dispozici některá unikátní data, o která se

zde opíráme. Znalost toho, kdo artikuluje zájmy LGBT komunity a kdo ji tvoří, je důležitá pro porozumění tomu, jak jsou vyjadřovány a obhajovány její zájmy v prostředí české demokratické politiky. Tato studie tak ukáže, jakou kapacitu mají jednotlivci a hlavně organizace a platformy z hlediska jejich potenciálu pro politickou organizaci a obhajobu práv lidí s odlišnou sexuální orientací a jejich požadavků v současné době i v budoucnosti.

Hlubší porozumění českému příkladu také může sloužit jako model pro posouzení dobré (nebo špatné) praxe organizací v jiných zemích východoevropského regionu. Jinými slovy řečeno, z českého případu se lze něco naučit i pro kontexty jiných zemí. Specifické otázky, které si tu klademe, jsou: kde získávají LGBT aktivisté peníze, jaká je členská základna jejich organizací, jaké strategie používají k ovlivňování politiky, jaké jsou jejich požadavky a jací lidé se účastní dnů hrdosti (v ČR Prague Pride – data máme k dispozici o posledním ročníku 2012).

LGBT aktivismus jako nové sociální hnutí

Organizace LGBT hnutí se obvykle zařazují mezi tzv. nová sociální hnutí, kam vedle nich patří například hnutí ekologické, mírové a feministické. Teoretická reflexe těchto aktérů původně tvrdila, že na rozdíl od mnoha předcházejících hnutí moderní doby novým sociálním hnutím nejde v první řadě o materiální prospěch či o zahrnutí do systému politického zastoupení zájmů, ale o ustavení autonomních prostorů jednání a komunikace vně politického systému a jeho aktérů. Tato hnutí tak podle těchto reflexí přesunují těžiště zájmu z materiálních požadavků ke kolektivním identitám a jejich uznání (viz Barša a Císař 2004).

Zatímco toto bylo převládajícím výkladem v 80. letech, dnes víme, že i nová sociální hnutí se vedle uznání identit snaží o standardní účast v demokratické politice (Kriesi at al. 1995). Snaží se bránit svou identitu a na tomto základě pronikat do vnějšího světa a měnit jeho institucionální nastavení. Například J. Cohenová a A. Arato (1992) v tomto smyslu odlišují „defenzivní“ od „ofenzivního“ aspektu hnutí. *Defenzivní aspekt* hnutí uchovává a dále rozvíjí komunikativní základnu světa života (autoři vycházejí z J. Habermase, který chápe svět života jako komunikativní základnu moderní společnosti a zjednodušeně řečeno sféru otevřené argumentace). Tato stránka hnutí

s sebou nese úsilí o redefinici identit, reinterpretaci neformálních norem a rozvoj rovnostářských, demokratických asociačních forem. Sem patří expresivní, normativní a komunikativní způsoby kolektivního jednání, nicméně tato dimenze pokrývá i snahy o zabezpečení institucionálních změn v rámci občanské společnosti, které odpovídají nově vytvářeným významům, identitám a normám.

Ofenzivní aspekt nových sociálních hnutí pak intervenuje do politické společnosti, kde chce měnit vzájemné vztahy mezi oblastmi státní administrativy a ekonomiky na straně jedné a kultury a občanské společnosti na straně druhé. K tomuto musí hnutí rozvíjet strategicko-instrumentální prostředky v zápase o zdroje, politické uznání a o vliv na sociálně politické makrostruktury. (Cohen a Arato 1992: 531–532, Barša a Císař 2004: 119–121) Můžeme tedy říci, že ve většině případů nových sociálních hnutí se *politika reprezentace*, kdy hnutí usilují o proměnu nebo zahrnutí do politického a ekonomického subsystému, pojí s *politikou kultury a identity*.

LGBT práva jsou lidská práva: Prague Pride 2012

Z hlediska prosazovaných témat tito aktéři politizací nových – post-materialistických – otázek výrazně proměnili politiku vyspělých a později také post-komunistických zemí. Z hlediska organizačního modelu pak jejich mobilizace vyústila až v opak původního „ideálu“ decentralizované a neformální organizace. Tento aktivismus je dnes do značné míry namísto přímé účasti a členství založen na existenci (často malých) nečlenských profesionalizovaných advokačních skupin, charakterizuje jej závislost na externích zdrojích a důraz na mezi-organizační interakci (Císař et al. 2011). Ačkoli organizace LGBT hnutí spadají do skupiny nových sociálních hnutí, v českém post-komunistickém kontextu překvapivě nevykazují všechny právě uvedené charakteristiky. Jak ukážeme dále, LGBT aktivismus byl v ČR založen na grassroots základě a práci dobrovolníků, což jej podstatně odlišuje od jiných sektorů politického aktivismu na poli obhajoby post-materialistických hodnot. Dříve než se k této charakteristice dostaneme, shrneme historii hnutí po roce 1989.

Historie LGBT aktivismu v ČR po roce 1989¹

Vývoj českého LGBT aktivismu lze rozdělit na čtyři fáze, které se liší kompozicí a vztahy mezi LGBT skupinami a charakterem jejich aktivit a strategií. V první konstituční fázi charakterizující první polovinu devadesátých let vznikly první i v pozdější době zásadní organizace českého LGBT hnutí. Aktivita skupin se orientovala zejména na činnost směrem dovnitř komunity a na pořádání spíše kulturně-společenských akcí než na prosazování zájmů a působení na politiku. Druhá fáze, kterou lze zasadit do druhé poloviny devadesátých let, byla charakteristická diverzifikací organizací v rámci LGBT sektoru, kterou provázela zejména výraznější profilace lesbických organizací. V oblasti repertoáru se také oproti předchozímu období jednak objevila snaha řešit LGBT problematiku jako celospolečenský problém a zároveň došlo k prvním aktivitám zaměřeným na ovlivnění politiky, konkrétně o snahy o uzákonění registrovaného partnerství.

Ve třetí fázi, která se nesla ve znamení intenzivních kampaní za prosazení registrovaného partnerství, došlo k další diverzifikaci hnutí a ke generační obměně hlavních reprezentantů a reprezentantek zastřešujících LGBT hnutí. V tomto období byly LGBT organizace a jejich aktivita pro veřejnost asi nejviditelnější. Jako pomyslné

¹ Tato sekce částečně vychází z článku Vráblíková (2006).

ukončení této fáze můžeme chápat úspěšné přijetí zákona o registrovaném partnerství v roce 2006. Čtvrté období po přijetí zákona o registrovaném partnerství je charakteristické desintegrací hnutí z celostátních zastřešujících organizací směrem k samostatným či lokálním skupinám a organizacím. Došlo k odklonu od působení na politiku, alespoň v oblasti zákonodárství. Na rozdíl od předchozích fází se objevily masově navštěvované akce v podobě LGBT Prides, které mají primárně kulturní „nepolitický“ charakter. Následující odstavce zevrubněji popíší tyto čtyři fáze vývoje LGBT aktivismu v České republice nejprve z hlediska podoby LGBT organizací a poté jejich aktivity a strategie.

LGBT organizace

K ustavení řady LGBT organizací došlo hned v prvních měsících po listopadu 1989. První organizací, která byla oficiálně zaregistrovaná ještě v době socialistického Československa, byla Lambda Praha (Fanel 2000). V prvních měsících roku 1990 se tato pražská skupina spojila s dalšími skupinami v Českých Budějovicích, Ostravě a Brně a společně založily občanské sdružení Svaz Lambda (Lesbická literární kavárna 2005). Podobně na počátku roku 1990 vznikla organizace s názvem Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů (HRHO). Předsedou této organizace se stal Jiří Hromada. Herec Jiří Hromada byl jednou z prvních veřejně známých osobností, které se přihlásili ke LGBT menšině, a pro další období se stal jednou z hlavních vůdčích a mediálních tváří LGBT hnutí v ČR.

Na rozdíl například od ženských či feministických organizací, které založily efektivně a dlouhodobě fungující zastřešující organizaci až v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie, byl sektor LGBT od samého počátku charakteristický tím, že už od začátku devadesátých let zde existovala jedna silná zastřešující organizace, která sdružovala většinu LGBT skupin a organizací. Již zmíněné organizace, Lambda a HRHO společně s dalšími nově vzniklými slovenskými skupinami (Lega a Ganymédes) vytvořily v roce 1990 společnou zastřešující organizaci Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO). Organizace byla oficiálně zaregistrovaná na podzim roku 1991 a byla hlavní zastřešující organizací LGBT skupin až do konce devadesátých let. Prioritním cílem SOHO bylo vytvořit poradenskou síť, schopnou pomoci řešit problematiku *coming outu* a řízení spolkové činnosti. K základním tématům, na kterých se SOHO profilovalo,

náležela angažovanost v boji proti AIDS (Fanel 2000: 456). Dlouholetým předsedou organizace se stal již zmíněný J. Hromada.

V roce 1992 vznikla rozdělením pražské skupiny Lambda první čistě ženská skupina L-klub Lambda Praha. Toto rozštěpení na gay a lesbickou část reflektovalo rozdílnost představ gay a lesbické části skupiny, i když snaha po výraznějším uznání této odlišnosti a po oddělení nebyla v tomto období ještě tak markantní. Významným projektem L-klubu bylo vydání první sbírky lesbické poezie s názvem „Promluv“ v roce 1992, která dala posléze název nejen časopisu Promluv, ale i celému sdružení Promluv (Lesbická literární kavárna 2004). V roce 1992 také vzniklo dodnes aktivní občanského sdružení Logos, jež je ekumenickým společenstvím pro věřící a víru hledající lesby a gaye a jejich rodiny a přátele (Logos 2012). Spolek se také zapojil do SOHO a vydával vlastní časopis L+G Logos, který se zabýval otázkami LGBT a náboženství.

V druhém období diverzifikace, které spadá zejména do druhé poloviny devadesátých let, vznikla řada dalších organizací a došlo zejména k profilaci a zvýšené aktivitě lesbických skupin. Odštěpením z již zmíněného L-klubu Lambda Praha se v roce 1994 vytvořilo sdružení Promluv (Lesbická literární kavárna 2004), které převzalo vydávání časopisu Promluv. Spolek byl koncipován širěji než L-klub Lambda, jeho prostřednictvím se mohly setkávat ženy jak lesbické, tak i ty, které se o ženy zajímají obecně. Byla zde reflektována i jiná témata, jako například otázky feminizmu, násilí páchané na ženách, mateřství apod. Promluv se zaměřil na pořádání pravidelných, specificky zaměřených akcí a to zejména „Apriles“, což byl festival lesbické kultury, otevřený nejširší veřejnosti. Sdružení spolupracovalo s ženskými a lesbickými organizacemi v Čechách i zahraničí a zapojilo se do cyklu přednášek na univerzitách. V současné době sdružení L-klub ani Promluv už nepracují.

V roce 1996 zahájila svoji činnost organizace dodnes zásadní pro fungování LGBT hnutí v České republice – Stud Brno. Sdružení se zaměřuje na setkávání především mladých lidí s homosexuální a bisexuální orientací, ale také heterosexuálních příznivců. Sdružení provozuje videotéku, knihovnu a rozsáhlý internetový projekt, budovaný od roku 1997. Nejvýznamnějším způsobem, kterým v současné době Stud působí i na širokou veřejnost, je pořádání filmového festivalu Mezipatra. Spolu s doprovodnými akcemi se jedná každý rok o relativně masovou akci, pořádanou s podporou celé řady nadací, zahraničních kulturních institucí a zastupitelských úřadů.

Od roku 2004 provozuje společně s několika dalšími brněnskými organizacemi působícími na poli genderu Genderové informační centrum NORA.

Všechny tyto organizace se staly členy již zmíněného SOHO, kterému předsedal J. Hromada a které bylo hlavním reprezentantem LGBT organizací. Důležitým mezníkem v dalším vývoji českého LGBT aktivismu byl zánik této organizace v roce 2000. Po roce 2000 přichází období intenzivních kampaní za registrované partnerství a restrukturační uspořádání LGBT hnutí. Zánik SOHO se odehrál při příležitosti dvacetiletého výročí LGBT hnutí v ČR, které vyvrcholilo Duhovým týdnem v Brně. Ukončení činnosti SOHO se neslo v tónu uznání dosavadních úspěchů, ale i s vědomím jeho vyčerpání a další neudržitelnosti fungování této zastřešující organizace. Jako jeden z důvodů rozpadu SOHO se uvádí, že lesbické představitelky, jejichž požadavky více akcentovaly hledisko genderové rovnosti, byly za existence SOHO upozadovány a neadekvátně reprezentovány (Bretl 2004; Goga 2005, odpovědi na emailové dotazy). Kromě sílících lesbických skupin bylo pro některé skupiny zásadní i odcizení vedení od členské základny či existence personálních rozporů mezi vedením SOHO a členskou základnou.

Ze sdružení SOHO vznikla k 4. 1. 2001 formálně nástupnická organizace Gay Iniciativa (GI). Fakticky nástupnictví představovalo hlavně personální kontinuitu, šlo totiž zejména o přesunutí prezidia SOHO. GI byla na rozdíl od SOHO spolkem jednotlivců a ne skupin a organizací. Jak z názvu vyplývá, jednalo se o sdružení výhradně gayů. Iniciativa se prioritně orientovala na politickou, ale také právní a preventivní činnost, a provozovala také internetové stránky (Gay Iniciativa 2005). Po přijetí zákona o registrovaném partnerství v roce 2006 ukončila organizace formálně činnost a dále funguje spíše neformálně a příležitostně.

V roce 2001 vznikla další organizace zásadní pro další fungování LGBT hnutí Code 004. Spolek funguje dodnes a specializuje se na provozování internetových serverů s gay tematikou (<http://www.004.cz/>, <http://www.gay.komunita.cz/>) a poskytování informačního servisu pro gay, lesbickou a transgender komunitu. Od počátku byl Code 004 založen na jiné logice fungování než starší organizace, jako například SOHO. Jádro činnosti organizace bylo a je ve využívání internetu jako prioritního komunikačního kanálu. Díky tomu získává jejich činnost obrovský rozsah i mimo komunitu LGBT aktivistů. Code 004.cz jsou velice obsažně zpracované stránky

o lesbický životním stylu se zaměřením na zdravotní a sociálně-společenská témata. Code 004.cz má být nejčtenějším informačním médiem pro LGBT komunitu v ČR (code004 2012). V tomto období také vznikly další neformální gay organizace či weby zaměřené na společensko-kulturní aktivity gayů či lokální komunity, jako např. Kluci.info, Ušáčkův svět, Valach.org.

V této třetí fázi se začaly výrazněji profilovat lesbické skupiny. Většina těchto lesbických aktivit šla ve svém stylu práce stejnou cestou jako sdružení Code 004 a provozuje různé weby, chaty, seznamky. V roce 1999 začal fungovat dodnes velmi aktivní web lesba.cz, který provozuje internetovou kavárnu a vydává magazín. Stránky informují o akcích, publikují články, provozují chat a seznamku. V Praze v roce 2002 vzniklo uskupení Rozdílné Rytmy, které se zaměřuje na kulturně-společenské akce pro ženy, jako jsou výlety, přednášky či sportovní akce. Rozdílné Rytmy informují o své činnosti a to na <http://rozdilnerytmy.blgz.cz/>. V roce 2003 vznikla skupina L-Platforma (Platforma lesbických a bisexuálních žen), která byla volným sdružením zástupkyň různých aktivit pro lesbické a bisexuální ženy i jednotlivkyň, jehož posláním je komunikace, tříbení názorů, vzájemná informovanost a koordinace činností, směřujících ke zlepšení životních podmínek a společenského postavení lesbických a bisexuálních žen (<http://partnerstvi.cz/les-platforma/>). Z L-Platformy vzešel webový projekt Bengales (<http://www.bengales.cz/>). V roce 2005 vznikla organizace eLnadruhou, která navazuje na tradici již zmíněných Apriles a od té doby každoročně organizuje Otevřený lesbický festival eLnadruhou. V tomto období také vznikla řada dodnes existujících neformálních skupin v různých regionech ČR, které se zaměřují na pořádání kulturně-společenských akcí pro lesby daného regionu, jako je One4one v Plzni, OLLOMOUC, či Pardubická lesba.

Po zániku SOHO nemělo LGBT hnutí po dobu dvou let hlavního reprezentanta, který by zároveň zastřešoval nejdůležitější organizace. Vzniklo sice GI, které si nárokovalo předchozí pozici SOHO, nicméně GI nebylo zastřešující organizací reprezentující názor i většiny ostatních LGBT skupin a organizací. V návaznosti na nečekaný neúspěch při jednom z pokusů o prosazení uzákonění registrovaného partnerství, které bude popsáno níže, se v roce 2002 ustavilo neformální uskupení tzv. G-liga (GL), zaměřené takřka výhradně na vytvoření kampaně k registrovanému partnerství. Kromě faktu, že jedno ze zakládajících sdružení, Stud Brno, bylo bývalým

členem SOHO, liga neměla k této střeškové organizaci žádný vztah (Goga 2005). Liga byla v době svého fungování (2002–2003) tvořena mj. sdruženími Stud Brno a Code 004. V roce 2003 se GL přejmenovala na Gay a Lesbickou ligu (GLL). GL-liga od začátku své existence zahrnovala i představitelky lesbické komunity a její politické i jiné aktivity byly založené na úsilí o genderovou rovnost. GLL se skládala ze zástupců/zástupkyň různých formálních a neformálních uskupení (členy mohli být jednotlivci i organizace). Na rozdíl od SOHO liga nezakládala svou reprezentaci na veřejnosti zejména jedinou osobou, kterou byl J. Hromada, ale vedení i reprezentaci zajišťovali čtyři mluvčí – dva z gay a dvě z lesbických organizací. GLL se ve smyslu hlavního reprezentanta hnutí a předního aktéra prosazujícího politiku reprezentace lesbigay minority fakticky stala nástupcem dřívějšího SOHO. Na rozdíl od SOHO si GLL nenárokovala mandát k zastupování celé homosexuální menšiny v ČR a explicitně se zaměřila na politické působení s hlavním cílem prosadit v ČR instituci registrovaného partnerství.

Po roce 2006, kdy byl přijat zákon o registrovaném partnerství, došlo k útlumu činnosti zejména organizací, které se věnovaly primárně registrovanému partnerství. Jak již bylo řečeno, Gay iniciativa vedená J. Hromadou formálně ukončila svoji činnost. Podobně tak GL liga utlumila svoji činnost v průběhu následujících let. Tento organizační vývoj byl pochopitelný z hlediska saturace hlavního požadavku, který tyto organizace prosazovaly. Nicméně ne všechny zájmy a požadavky byly uspokojeny zákonem přijatým v roce 2006. Zejména lesbické organizace požadovaly další kroky, jako například zahrnutí adopce dětí atd. V tomto období tak v roce 2008 vznikla v Brně skupina stejná rodina, které se zaměřuje na otázku zrovnoprávnění postavení dětí homosexuálních páru a oficiální možnost adopcí homosexuálními páry. Charakterizace organizací LGBT hnutí v tomto období po přijetí zákona o registrovaném partnerství, konkrétně z roku 2008, se bude věnovat následující sekce.

Duhoví sociální demokraté: Prague Pride 2012

LGBT organizace v České republice (2008)

Které organizace tvoří české LGBT hnutí? Jaká je jejich organizační struktura, členská základna a finanční zdroje? Jaký mají tyto organizace vztah s Evropskou unií a jak spolupracují s ostatními organizacemi občanské společnosti? Jak působí na politiku a jaké provozují aktivity a jaké strategie využívají ke svému působení? Následující sekce odpoví na tyto otázky na základě dat z výzkumu českých organizací politického aktivismu (Czech SMOs Survey), který proběhl od října 2007 do prosince 2008.

Pro sběr dat byla využita technika elitního interview – tazatele vyplňovali standardizovaný dotazník s reprezentanty vybraných organizací a skupin. Jednotlivé organizace pro dotazníkové šetření byly vybrány metodou sněhové koule. Tento postup výběru aktivistických skupin a organizací sociálních hnutí je v tomto typu výzkumů považován za jeden z nejvhodnějších. Umožňuje zachytit síť aktivistických organizací a zahrnout do vzorku ty, které jsou relevantní z hlediska samotných aktérů. Oproti jiným výběrovým metodám umožňuje zároveň začlenit i neformální skupiny, které nemají formální registraci. Začali jsme s pěti důležitými organizacemi, kterých jsme se zeptali,

jaké další organizace podle nich patří do hnutí. Organizace, které byly celkově zmíněny alespoň dvakrát, byly zařazeny do vzorku. Datový soubor obsahuje 18 LGBT aktérů: Bengáles, CESTA - Cultural exchange station in Tábor, Code004, eLnadruhou, Gay a Lesbická liga, Gay Iniciativa, Holky v Brně, Jihočeská Lambda, Kluci.info, lesba.cz, OLLOMOUC, One4One, Pardubická lesba, Rozdílné rytmy Praha, Stejná rodina, Stud Brno, Ušáčkův svět, Valach.org.

Organizační struktura

Polovinu organizací LGBT hnutí tvoří neformální uskupení, která nejsou oficiálně registrovaná. Tímto se LGBT hnutí výrazně liší od ostatních podobných hnutí v ČR, jako jsou zejména environmentální, lidsko-právní či ženské/genderové organizace. U těch je většinou pravidlem, že se jedná o formálně registrované NGO, které mají oficiální status a formalizovanou organizační strukturu. Jejich aktivita stojí zejména na zaměstnancích a financování na grantové podpoře. Naopak, LGBT organizace jsou kromě jediné výjimky založeny *na práci dobrovolníků*. Pouze jediná LGBT skupina z našeho vzorku měla jednoho placeného zaměstnance. U ostatních skupin a projektů zajišťují jejich fungování více aktivní členové a členky, kteří práci vykonávají na dobrovolné bázi. Těchto více členů a členek, kteří jsou výrazně více aktivní než řadoví členové a zajišťují každodenní chod organizací, mají jednotlivé skupiny a projekty od jednoho do 26, u většiny skupiny je to nicméně do pěti lidí.

České LGBT skupiny jsou početně malé a nesdružují členy na masové bázi. Pět skupin z 18 zkoumaných individuální členství ani nijak podobný institut nemá. Ostatní skupiny mají od tří do 60 členů. O hlavním směřování organizací se u většiny (11) skupin rozhoduje na otevřených setkáních. Osm skupin uvedlo, že nemají žádné vedení, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že nemají žádné členy nebo členstvo tvoří jen několik osob. Ostatních 10 organizací má ať již formálně či neformálně ustavené vedení a rozhodnutí jsou u většiny přijímána konsensem.

Financování

Unikátnost českého LGBT hnutí oproti ostatním již zmíněným hnutím je i v tom, že u většiny organizací není jejich financování zajišťováno granty či projekty a jejich

rozpočty, pokud vůbec nějaké mají, jsou poměrně malé. Dvě skupiny uvedly, že ani žádný rozpočet nemají, u ostatních se jejich rozpočet pro rok 2006 pohyboval od 200 Kč do 1 400 000 Kč, přičemž 12 z těchto skupin má rozpočet do 10 000 Kč. Více než polovina, deset skupin, žádné granty či příspěvky ať od českého státu, nadací nebo Evropské unie v roce 2006 nemělo. Pouze u třech organizací z osmi, které získávaly takovéto financování, tvořily granty víc než polovinu rozpočtu. Jedenáct skupin získává finance na svoji činnost příležitostnými fundraisingovými událostmi či příspěvky a dary od jednotlivců. Nepřekvapivě platí, že ty skupiny, které mají grantové financování, mají větší rozpočty.

LGBT aktivismus je tímto skutečně unikátní. Environmentální, lidsko-právní a ženské/genderové organizace mají úplně jinou logiku fungování. Díky orientaci na grantové a projektové financování došlo k profesionalizaci a byrokratizaci většiny těchto skupin a prakticky zde nenajdeme skupiny či organizace, které by stály vyloženě na práci dobrovolníků. Pro tyto organizace to má i ten efekt, že to ovlivňuje i jejich tematické zaměření (např. Císař 2010, Císař a Vráblíková 2010). Skupiny řeší projekty a dělají kampaně, na které získávají financování/na které jsou vypisované granty. Na rozdíl od těchto skupin LGBT organizace tento projektový koloběh nesledují. Výhodou je jejich organizační autonomie. Nevýhodou je, že mají omezené finanční možnosti. I když, jak ukáže sekce o jejich aktivitách, i přes tato omezení dokáží organizace LGBT hnutí mobilizovat zdroje jinde.

Cíle a témata

Jak LGBT organizace vidí samy sebe a na jaká témata se ve své práci zaměřují? Skoro všichni respondenti a respondentky svoji skupinu či projekt charakterizovali jako uskupení za práva gayů a/nebo leseb. Celkově v rámci českého LGBT hnutí neexistují organizace, které by LGBT tematiku neměly jako své hlavní poslání a bylo pro ně jen jedním z několika. Neexistuje zde například žádná obecně lidsko-právní právní organizace, která by se výrazně profilovala na LGBT tématech a byla ostatními aktéry hnutí nahlížena jako jeho součást, jako je tomu například v případě ženských/feministických organizací. Většina respondentů a respondentek také charakterizovala své skupiny jako kulturní, sportovní či volnočasové. Poměrně častou charakteristikou je u třetiny LGBT organizací i lidsko-právní zařazení, za práva žen či

feministické. Shrnutí: V rámci třech nejdůležitějších témat, kterým se skupina či projekt věnuje, uváděli mluvčí skupin nejčastěji postavení menšin, vzdělávací a kulturní činnost a sport a zábavu.

Z hlediska hlavních cílů, které organizace prosazují, můžeme v rámci LGBT hnutí rozlišit tři typy skupin a projektů. *První – instrumentálně orientovaný – typ*: Pět skupin formulovalo jako svůj hlavní cíl zastupování práv LGBT menšiny a působení na politiku. Konkrétně se tyto skupiny a projekty zaměřují na zrovnoprávnění a odstranění různých typů diskriminace spojených s LGBT menšinou, prosazení registrovaného partnerství atd. *Druhý – mediálně orientovaný – typ* tvoří skupiny a projekty, které se sice orientují i navenek mimo LGBT komunitu, ale ne s tak silným akcentem na prosazení konkrétních společensko-politických požadavků. Jedná se o tři skupiny, které jako svůj hlavní cíl formulovaly působení na českou veřejnost skrze kulturní aktivity a mediální prezentace a informování o LGBT menšině. Více než polovina skupin (10) českého LGBT hnutí spadá do *třetího – subkulturně orientovaného – typu* skupin, který nemá svůj cíl mimo LGBT komunitu. Tyto skupiny a projekty vidí svůj hlavní cíl v práci pro LGBT menšinu, kdy se soustředí na pořádání akcí, poskytování informací, sociální práci a to často v místě regionu působení skupiny. S odvoláním na teorii sociálních hnutí tak můžeme shrnout, že české LGBT hnutí tvoří instrumentálně (na politiku) orientované skupiny společně s mediálně orientovanými skupinami a těmi, které jsou zaměřeny dovnitř hnutí (subkulturní skupiny). Třetí typ převažuje, což odpovídá také charakteristice tohoto hnutí v západoevropských zemích (viz Kriesi et al. 1995).

I přesto, že zdaleka ne všechny skupiny a projekty mají za svůj hlavní cíl otázku prosazování a obrany práv LGBT menšiny, prakticky skoro všechny se shodují na tom, že tyto otázky jsou pro českou LGBT komunitu nejpalčivějším problémem. Konkrétně je to diskriminace, nerovnoprávnost, nedostatek prostoru a porozumění LGBT minoritě vnějším světem. Jako možné řešení tohoto problému vidí víceméně shodně všichni reprezentanti a reprezentantky legislativní kroky a osvětu.

Spolupráce s ostatními organizacemi

Jak již bylo řečeno, jednotlivá uskupení a projekty se sice navzájem znají a byly schopné se sdružovat v zastřešujících organizacích, své aktivity nicméně většinou provozují

sami. Tímto se dále liší od jiných hnutí v ČR, které jsou charakteristické formalizací a financováním z grantů. Některé, zejména granty Evropské unie, totiž pro získání vyžadují spolupráci více podobně zaměřených skupin, což jednotlivé organizace např. v oblasti genderu motivovalo k větší kooperaci na projektech a společných aktivitách (Císař a Vráblíková 2010). Naopak LGBT organizace díky svému neprojektovému financování a dobrovolnické podobě, tyto požadavky plnit nemusí. Konkrétně respondenti a respondentky uvedli, že 14 uskupení většinou provozuje svoje aktivity samo anebo v jednorázových koalicích. Jen 4 organizace běžně spolupracují a koordinují svoji činnost s ostatními skupinami/organizací.

České LGBT hnutí je také charakteristické svou poměrnou uzavřeností. Nejen že hnutí tvoří organizace, které nejsou angažované či nahlížené jako součást jiných hnutí, jak již bylo řečeno, ale i spolupráce jednotlivých skupin se omezuje na LGBT organizace. Konkrétně, z celkového počtu spoluprací s ostatními skupinami, které respondenti a respondentky pro svá uskupení uvedli, bylo 61 procent těchto případů s organizacemi, které patří mezi 18 LGBT organizací studovaných v rámci našeho výzkumu. 31 procent těchto spoluprací pak byly jiné LGBT skupiny, které v rámci našeho výzkumu zkoumány nebyly. Jednalo se spíše o méně důležité aktéry, jako jsou lokální skupiny, bary či DJové, ojediněle pak skupiny, které odmítly poskytnout rozhovor. Pouze v 8 procentech případů byla uváděná spolupráce s organizacemi, které nemají primárně LGBT zaměření. Z toho se pak nejčastěji jednalo o Českou společnost AIDS pomoc (<http://www.aids-pomoc.cz/>) (3).

Jaké byly vztahy v rámci hnutí mezi jednotlivými LGBT organizacemi? Pět organizací uvedlo, že pociťuje od ostatních LGBT organizací konkurenci a to ve smyslu soutěže o finance, o přístup k politické reprezentaci a o členy. Šest organizací jmenovalo nějakého ideového protivníka či opozici. V rámci hnutí byla nejčastěji jmenovaná Gay iniciativa (GI) jako ideový protivník či opozice a organizace, se kterou by tři organizace nikdy nespolupracovaly. Údajnými důvody je rozdílnost stylu komunikace a práce, uzurpování moci ze strany GI a přístupu k tomu, jak se má prosazovat registrované partnerství.

Aktivity LGBT hnutí v České republice

V první polovině devadesátých let se organizace zaměřovaly zejména na působení dovnitř komunity. Většina organizací se zaměřovala na pomoc při „sebeuvědomění si své homosexuální orientace“ tedy *coming outu*. Spolu s různými akcemi a aktivitami prezentovanými jako gay a/nebo lesbické působení pořádání LGBT akcí zdůrazňujících roli „hrdosti“ homosexuálů (a to hlavně gayství). Pořádaly se například akce jako soutěže o nejzajímavějšího gaje v České republice „Gay Man“. Jednalo se o velkolepou akci, která se konala pod záštitou SOHO od roku 1992. SOHO také pořádalo výpravy na tzv. Gay games (Olympiáda gayů). Ještě ve Svazu Lambda s prvotním elánem vznikaly a zanikaly aktivity jako např. cestovní kancelář Lambdatour a jezdecký Lambdahypoklub.

Během své konstituční fáze nebylo hnutí příliš aktivní ve svém působení na politický systém. J. Hromada sice například kandidoval do Federálního shromáždění v roce 1990, ale zvolen nebyl. I když za přispění aktivistických skupin, tak spíše v důsledku sladování českého právního řádu s liberálně-demokratickými zvyklostmi západních zemí, byla v roce 1990 plně dekriminální homosexualita, sjednocena hranice konsensuálního hetero- i homosexuálního sexu na 15 let a došlo ke zrušení tzv. růžových listů (policejní seznamy homosexuálů) (Baršová 2002a). Pokud docházelo k interakcím s politikou, tak tuto agendu po celá devadesátá léta zajišťovalo SOHO. Významným požadavkem gay a lesbického hnutí v letech 1990 – 1995 se stala snaha SOHO přesvědčit vládu o nutnosti odškodnit homosexuální oběti nacistické perzekuce.

V druhém období se spolu s diverzifikací organizačního složení hnutí a vznikem lesbických organizací objevují aktivity, které už nejsou zaměřeny pouze na oslavu homosexuální specifičnosti, ale zároveň se snaží rozmělnovat zkonstruované kategorie normální-homosexuál zdůrazňováním nepřeborného množství dalších růzností, čímž útočí na neoprávněnost samotné podstaty dělení na homo/hetero. Tento posun vyvstává nejviditelněji na povrch v rozdílu mezi gay a lesbickou subkulturou. Lesbické ženy už v počátcích L-klubu Lambda začaly pojímat svůj boj za uznání v jiných konturách. Neviděly totiž svůj útisk jen v pozici hetero/homo, ale také v kategoriích muž/žena. Většina lesbických spolků a Stud Brno byly a jsou napojeny na gender centra ať už v Praze či v Brně. Lesby se chápou spíše jako ženy, nebojují jen proti „nadřazené normalitě“ heterosexismu, ale řekněme primárně proti androcentrismu, který tyto linky muž/žena, hetero/homo a jejich následné zhodnocení na statusové hierarchii ustavil.

Lesbické skupiny také mnohem víc reflektují teoretické hledisko homosexuality a témat s tím spojených než sdružení gayové. Na vyložené gay stránkách v podstatě nebyly žádné odkazy, knihy nebo studie řešící tuto problematiku. Naopak spolky leseb disponovaly bohatými knihovnami a jejich servery obsahovaly množství článků a studií reflektujících odborně zpracovanou tematiku homosexuality a feminismu.

Už v tomto druhém období se objevily první snahy o prosazení zákona o registrovaném partnerství. Koncem roku 1995 SOHO předložilo požadavek, aby do vládního návrhu tzv. rodinněprávní novely občanského zákoníku bylo začleněno homosexuální soužití právně postavené naroveň manželství. Následovaly pak dva poslanceké návrhy zákona o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví, na jejichž tvorbě se SOHO aktivně podílelo (Baršová 2002a). O návrzích se neúspěšně hlasovalo v roce 1998 a 1999, jejich podoba byla téměř identická. Jednalo se o variantu tzv. severského modelu, jehož zásadním východiskem je to, že upravuje výlučně soužití osob stejného pohlaví. Uzavřením registrovaného partnerství získávají partneři stejná práva jako manželé, avšak s přesně stanovenými výjimkami, týkajícími se nejvýrazněji oblasti rodičovství a uzavírání partnerství s cizinci (Baršová 2002a). Konečná podoba návrhu zákona byla výsledkem kompromisu zásadně ovlivněným strategií politické průchodnosti návrhu. Již zmíněné rozdíly a potenciální neshody nevyplouvaly v otázkách politiky reprezentace tak na povrch a převážila zde snaha vystupovat jednotně na úkor odlišnosti představ a zájmů. Nejvýraznější osobou jak v určování politiky reprezentace, tak v očích politických autorit i veřejnosti byl v tomto období J. Hromada.

V rámci třetí fáze vývoje LGBT aktivismu se záběr politiky působení hnutí už vůbec neomezuje pouze na homosexuální témata, ale vstřebává do sebe všeobecně různost životních stylů. Mnohé lesbigay stránky např. prezentují i transgender problematiku. Ve stejném duchu prezentování řady růzností oproti zjednodušujícímu dělení na dvě skupiny – normální a homosexuální – působil i pořad LeGaTo v České televizi (Magazín o lesbických ženách, gayích a translidech). Ten se navíc spolu s rozhlasovým pořadem Bona Dea v Českém rozhlase stal vedle internetu dalším zásadním komunikačním médiem pro život gay a lesbické komunity.

Hlavní aktivitou tohoto třetího období byla intenzivní snaha prosazení požadavku po uzákonění registrovaného partnerství. Ačkoli poslanceké iniciativy

v Parlamentu v druhé polovině devadesátých let, které jsme zmínily výše, neuspěly, přispěly k otevření celého problému a rovněž k tomu, že se jím začala zabývat vláda (Baršová 2002b). Důležitým faktem bylo členství J. Hromady v Radě vlády pro lidská práva (v letech 1998–2002), která tak i díky němu předložila v roce 2001 vládě návrh zákona o registrovaném partnerství. Také tento třetí návrh byl variantou severského modelu. Zákon měl dále zavést některé změny, které představovaly oslabení požadavků předešlých návrhů. Týkalo se to nároku na společný nájem bytu a možnosti užívání společného příjmení. Tento návrh prosazovala už Gai iniciativa.

Lesbická menšina neměla v té době uznávané mluvčí (Baršová 2002b). Nicméně se také podílela na podpoře i připomínkování zákona. V dubnu 2000 vznikla iniciativa lesbických aktivistek „Výzva 2002 – Za rovná práva lesbických žen a gayů“, v níž konkrétními požadavky vyzvaly Parlament ČR a Vládu ČR k řešení situace leseb a gayů ještě do skončení volebního období v roce 2002. Výzva, na rozdíl od vládního návrhu zákona a požadavků, které doposud byly SOHO či následně GI prezentovány, požadovala ochranu před diskriminací ve všech jejích podobách i s ohledem na azylovou politiku, uzákonění partnerských svazků osob stejného pohlaví spolu s možností užívání stejného příjmení a úpravu společného bydlení a právní jistotu pro děti, které vyrůstají v partnerských svazcích osob stejného pohlaví.

Sněmovna tento celkem třetí návrh zákona překvapivě odmítla už v prvním čtení. Díky volbám v roce 2002 už ovšem k přepracování návrhu vládou nedošlo. Právě tento nečekaný neúspěch vyústil v již zmíněný vznik G-ligy. Hned v roce 2002 zahájila G-liga projekt pod názvem „Žijeme tu společně“. Jednalo se o dosud ojedinělou kampaň, kterou provázely dopisy poslancům, petice, billboardy, bannery, internetový projekt k registrovanému partnerství – partnerství.cz. Liga zároveň zpracovala i vlastní návrh zákona (Gay a lesbická liga 2005a).

V roce 2003 jak GI, tak Gay a Lesbická ligu (GLL), připomínkovaly návrh zákona, který připravilo Ministerstvo spravedlnosti ČR. Sněmovna ale ani tento návrh ve třetím čtení v únoru 2005 neschválila. Už v dubnu téhož roku byl poslaneckou iniciativou sněmovně předložen nový návrh, který obsahoval např. dědění v 1. dědické skupině, avšak naopak neumožňoval společné jmění partnerů, zdvojené příjmení, automatický vznik společného nájmu bytu a osvojení (adopci) dětí. Oproti předchozímu návrhu také neumožňoval slavnostní uzavření registrovaného partnerství a zpřísnil zrušení

partnerství, o němž podle této předlohy musí rozhodnout soud (Gay a Lesbická liga 2005b). Návrh zákona byl 16. prosince 2005 přijat sněmovnou, 26. ledna 2006 senátem a po prezidentovu vetu 15. března 2006 nakonec přijat nejtěsnějším možným výsledkem poslaneckou sněmovnou.

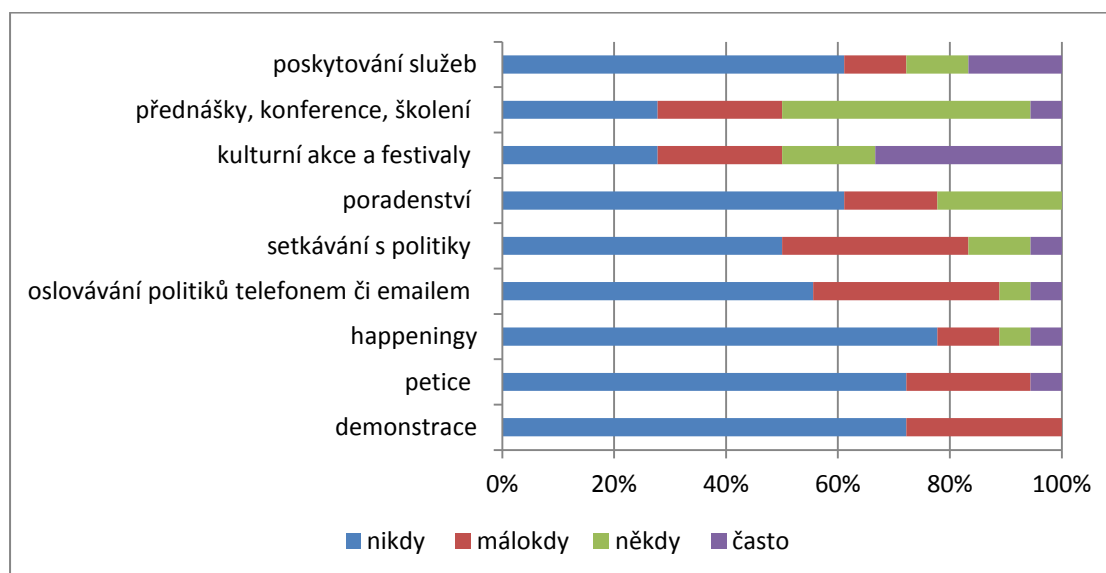
Obě hlavní organizace, které se zaměřili na prosazení zákona, GI a GLL, byly ve svých strategiích odlišné. GLL provádělo profesionální zájmovou politiku, ať už mediální kampaní či lobbingem ve Sněmovně. GLL měla intenzivní informační kampaň, která neprobíhala jen na internetu (a to ve velice profesionální podobě), ale zahrnovala také projekci Metrovision na stanicích pražského metra. Dále informovala v novinách, časopisech a rozhlasových a televizních pořadech, součástí byly plakáty a bannery s motivem páru důchodců a novinkou byl i komiks pro poslance. Naproti tomu GI čerpala zejména z osobnosti J. Hromady. Jejich kampaň spočívala v lobování, ve sbírání podpisů známých osobností a organizace převzala záštitu nad Koncertem pro partnerství. Její prosazování na internetu bylo minimální (Gay Iniciativa 2005).

Po přijetí zákona o registrovaném partnerství v roce 2006 tyto velké kampaně skončily a i když existují organizace, jejichž požadavkem je změna zákona ve směru přiblížení institutu registrovaného partnerství k manželství, jejich snahy nemají povahu velkých kampaní. Celkově tak dochází k výraznému útlumu prosazování zájmů LGBT v oblasti politiky. Jednotlivé organizace se ve své činnosti soustředí zejména na osvětovou, kulturně-společenskou, a servisní činnost.

V rámci výše zmíněného výzkumu LGBT organizací, který proběhl v letech 2007-2008 jsme se reprezentantů a reprezentantek jednotlivých organizací ptali, jak často v posledních dvou letech používaly jejich organizace různé politické aktivity a strategie? Graf 1 ukazuje různé typy aktivit a strategií podle toho, jak často je skupiny a projekty využívaly. Ve spodní části grafu jsou znázorněny protestní typy strategií, jako jsou demonstrace, petice či happeningy. Zde se ukazuje, že valná většina uskupení tyto aktivity vůbec neorganizuje. Oproti podobným hnutím tak LGBT organizace nevyužívají ani petice k prosazování svých zájmů (srov. obecnou charakteristiku českých nových hnutí v Císař et al. 2011). Prostřední sekce grafu znázorňuje tzv. konvenční strategie působení, které ve své podstatě představují lobbing. Do těchto aktivit se zapojuje přibližně polovina uskupení. I zde nicméně je mnohem méně skupin, které tyto strategie využívají než je tomu u ostatních nových sociálních hnutí. Jádrem činnosti většiny

organizací leží v pořádání kulturních akcí a různých osvětových aktivit, jako jsou přednášky. Většina skupin tyto aktivity provozuje dokonce poměrně často (odpovědi někdy a často).

Graf 1: Strategie českého LGBT hnutí

Zdroj: Czech SMOs Survey

Pokud vezmeme v úvahu tyto informace společně s tím, jaké intenzivní kampaně bylo hnutí schopné vyvíjet během snahy o uzákonění registrovaného partnerství a potažmo i později organizovaných Prides, vidíme, že v rámci hnutí existuje výrazná dělba práce. Ta je ostatně zřejmá i z organizační struktury a z toho, že vždy existovaly nějaké zastřešující organizace, v rámci nichž se výrazněji profilyovaly jen některé organizace, které se zaměřovaly na „politickou“ práci (instrumentálně orientovaný typ, viz výše).

Jako nový nástroj působení na veřejnost se v tomto období také objevily LGBT prides, které jsou pořádány každoročně a dokážou mobilizovat tisíce účastníků. Všechny první tři fáze vývoje LGBT aktivismu byly charakteristické poměrně početnou nízkou a ojedinělou veřejnou kolektivní mobilizací, ať v podobě demonstrací, petic či happeningů. Analýza kolektivních událostí v ČR od roku 1989-2010 zaznamenaných Českou tiskovou kanceláří ukazuje, že za toto období bylo uskutečněno pouze 13

kolektivních událostí, které byly pořádány LGBT organizacemi a/nebo jejich hlavním tématem byla LGBT problematika.

Od roku 2008 začaly být organizovány LGBT Prides. I když je české LGBT hnutí oproti ostatním hnutím jako např. environmentálnímu či ženskému z hlediska počtu organizací a členů či materiálních zdrojů mnohem menší, je na rozdíl od nich úspěšné v organizaci těchto masových kolektivních akcí. Prague Prides, které v posledních dvou letech dokázaly zmobilizovat tisíce lidí.

Prague Pride vychází z konceptu tzv. Gay/Queer/LGBT Pride či Pride Parade nebo Pink Saturday, které se pořádají každoročně po celém světě. Jedná se o kolektivní akci, jejímž účelem je oslavovat příslušnost ke LGBT komunitě, vyjadřovat hrdost na to být její součástí a bojovat tak proti diskriminaci, negativnímu nebo stereotypizujícímu veřejnému mínění. V průběhu historie i napříč státy se Prides liší v tom, jak je zde akcentován prvek karnevalové zábavy a snahy o politický vliv. Původ této akce se dá vztáhnout ke Stonewallským nepokojům, které se odehrály 28. června 1969 v New Yorku u Gay baru Stonewall jako reakce na policejní zákrok proti členům LGBT komunity. Tento incident je považován za symbolický počátek mobilizace LGBT hnutí v Americe a jeho boje proti diskriminaci lidí s LGBT orientací (Stagenborg 2011). Od roku 1970 se v některých amerických městech začaly pořádat průvody připomínající Stonewallské výročí.

Průvody hrdosti se začaly v České republice organizovat v podobě menších akcí už na konci devadesátých let. V letech 1998 – 2001 to bylo v rámci tzv. Duhového festivalu organizovaného v Karlových Varech. V letech 2008, 2009 a 2010 se uskutečnily Queer Pride Parades v Brně. Brněnských Queer Pride se účastnilo několik set lidí a byly provázeny viditelnou protimobilizací radikálně-pravicových skupin. V roce 2011 byl karneval poprvé organizován v Praze pod názvem Prague Pride. Této události se zúčastnilo přibližně 9000 lidí (Gay pride 2012). Na tuto akci navázala i poslední Prague Pride konaná v roce 2012. Následující text se bude podrobněji věnovat právě poslední Prague Pride 2012.

Prague Pride 2012

Prague Pride 2012 a její účastníci

Prague Pride 2012 měla podobu týdenního programu, který probíhal od 13. do 19. srpna v podobě různých vernisáží, diskusí, přednášek, party atp. Celý program organizovalo občanské sdružení Prague Pride. Ředitelem této organizace je Czeslaw Walek, který je bývalým poradcem ministra pro lidská práva a národnostní menšiny Michala Kocába. Občanské sdružení má osm členů a nehlásí se k žádnému politickému směru. Sdružení nevykonává žádnou další činnost a existuje výhradně pro zajištění organizace Prague Prides.

Jako svojí motivaci pro organizaci Prague Pride jeden z mluvčích organizace uvedl to, že chtějí zvýšit povědomí české veřejnosti o LGBT komunitě, a tak působit proti diskriminaci, a řešit konkrétní problémy jako je problematické legislativní zakotvení registrovaného partnerství, nemožnost adopce dětí registrovanými páry atd. Hlavní překážku nedostatečného respektu a diskriminace lidí z LGBT komunity spatřuje v obecném nastavení společnosti. Konkrétně se jedná o to, že lidé mají vůči LGBT komunitě řadu předsudků, které navíc přetrvávají díky politikům, kteří se namísto boje

s nimi snaží svými výroky a chováním většinou s předsudky zalíbit. Jako možnou cestu nápravy definoval mluvčí organizace působení na veřejnost nenásilnou a nepolitickou akcí jako je právě Prague Pride, která má potenciál změnit veřejné mínění a tím následně změnit i politiku.

Prague Pride o.s. se tak svým repertoárem výrazně liší od hlavních organizací, které se zaměřovaly na veřejnou obhajobu práv LGBT menšiny v období konání výše zmíněného dotazníkového šetření LGBT organizací v roce 2008 a v období před ním. Jak již bylo řečeno, pro hnutí byla typická diverzifikace repertoáru působení, kdy jednotlivé organizace kombinovaly veřejné a mediální kampaně oslovující širokou veřejnost s politickým lobbingem zaměřeným na konkrétní politiky. Naopak Prague Pride o.s. se nesnaží aktivně vstupovat do sféry politiky a to ani rétoricky a ani svými aktivitami. Prague Pride o.s. přímo nekontaktuje politiky, nepořádá např. přednášky v parlamentu, její zástupci nezasedají v žádných státních orgánech, jako jsou rady vlády, ve kterých působil např. J. Hromada. Samotná celotýdenní akce Prague Pride a i průvod, který proběhl v jejím rámci, byly organizátory rámovány jako čistě kulturní, zábavné a společenské akce, které v žádném případě nejsou politické. Mluvčí Prague Pride o.s. explicitně odmítl to, že by akce byla jakkoli politická a odmítl i její označení za protest. Tomuto nepolitickému kulturnímu zarámování celé akce odpovídá i to, že pro Prague Pride 2012 nebylo vytvořeno ani žádné oficiální prohlášení, na akci neprobíhaly proslovy atd.

Na druhou stranu organizátoři Prague Pride definovali za hlavní cíle celé události prosazování respektu k člověku bez ohledu na jeho genderovou/sexuální identitu a zvýšení povědomí české veřejnosti o LGBT komunitě – jejím životě a přínosu, které lze v širším pojetí označit za jasně společensko-politické. Chápání slova politiky a protestu ze strany organizátorů tak lze interpretovat jako něčeho, co se pravděpodobně týká především sféry politických stran.

I přes to, že se sama organizace snažila celou akci rámovat jako nepolitický karneval, díky silné mediální kampani oponentů i povaze jejích podporovatelů byla nakonec veřejná debata ohledně Prague Pride výrazně politizovaná. Velmi kriticky a nesouhlasně se ve vztahu k pořádání Prague Pride a myšlence „oslavě hrdosti LGBT“ vyjadřoval prezident V. Klaus, „radikálně“ konzervativní organizace jako D.O.S.T. a zástupci katolické církve. Naopak podporu stejně jako v minulém roce akci vyjádřil primátor Prahy Bohuslav Svoboda z ODS a řada celebrit.

Z proběhnuvší mediální diskuze, výroků jednotlivých politických aktérů a organizátorů je možné si udělat obrázek o tom, jaké elity, ať politické nebo z veřejného života a na základě jakých argumentů oslavu LGBT hrdosti podporují nebo nepodporují. Úplně jinou otázkou ale je, jaké jsou postoje na úrovni řadových občanů. Jací lidé přišli podpořit LGBT komunitu? Jaký byl jejich sociálně-ekonomický status? Jaký mají názor na LGBT témata a jak moc souhlasili s cíli akce, které byly deklarované organizátory? Jaké jsou politické preference účastníků a jejich další aktivita v politice? Následující text poskytne odpovědi na tyto otázky.

Obecně lze na tyto otázky očekávat dva typy odpovědí. Jelikož organizátoři pojali akci jako karneval a zábavu spíše než jako politický protest, je legitimní se ptát, zda účastníci na Prague Pride průvod přišli skutečně primárně za zábavou a karnevalem a jestli jsou to lidé, kteří nechtějí mít nebo nemají s politikou nic společného. Mobilizovala tak tato událost jinak politicky neaktivní lidi, kteří běžně na kolektivní akce a protesty nechodí a voleb se spíše neúčastní?

Druhou možností je to, že průvod Prague Pride odpovídá z hlediska složení účastníků kolektivním akcím tzv. nových sociálních hnutí, kam se LGBT hnutí počítá, jak je známe ze západních zemí: I když je důležitým prvkem těchto akcí kreativita, zábava a karnevalový charakter, jsou tyto organizace a jejich akce primárně politické. Jejich účastníky jsou na západ od našich hranic většinou spíše mladí lidé, více vzdělaní, i když s politikou nespokojení, tak se o politiku spíše více zajímají a jsou v ní aktivní i jinými cestami. Některé studie hovoří to tom, že lidé účastníci se demonstrací a protestů jsou lidé spíše levicově orientovaní, což by mělo být navíc umocněno faktem, že se jedná o tematiku nových sociálních hnutí, které jsou často spojovány s kulturní levicí.

Na výše uvedené otázky odpoví následující analýza na základě dat z dotazníkového šetření, které proběhlo v rámci průvodu Prague Pride 18. srpna 2012 (Prague Pride Survey 2012). Metodologie výzkumu sledovala zadání mezinárodního výzkumného projektu "Caught in the act of protest: Contextualizing contestation" (CCC). Konkrétně se jednalo o speciální techniku reprezentativního výběru účastníků dané kolektivní události, která musí celkově mít minimálně 2000 participantů, v rámci kterého se udělá výběr, kterínz je rozdán standardizovaný dotazník k vyplnění a následnému zaslání poštou. Během demonstrace je uskutečněno dalších 100-200 interview, které slouží k validizaci reprezentativnosti navrácených dat z poštovního

surveye. V rámci průvodu Prague Pride bylo rozdáno 646 hlavních dotazníků s návratností 21 %.

Následující analýza toho, kdo se účastnil Prague Pride 2012 je rozdělená do čtyř hlavních tematických oblastí: 1) sociálně-demografické charakteristiky, 2) obecné politické postoje a zapojení do politiky, 3) názory týkající se LGBT problematiky a 4) zapojení účastníků do LGBT hnutí.

Účastníci/-ce Prague Pride 2012

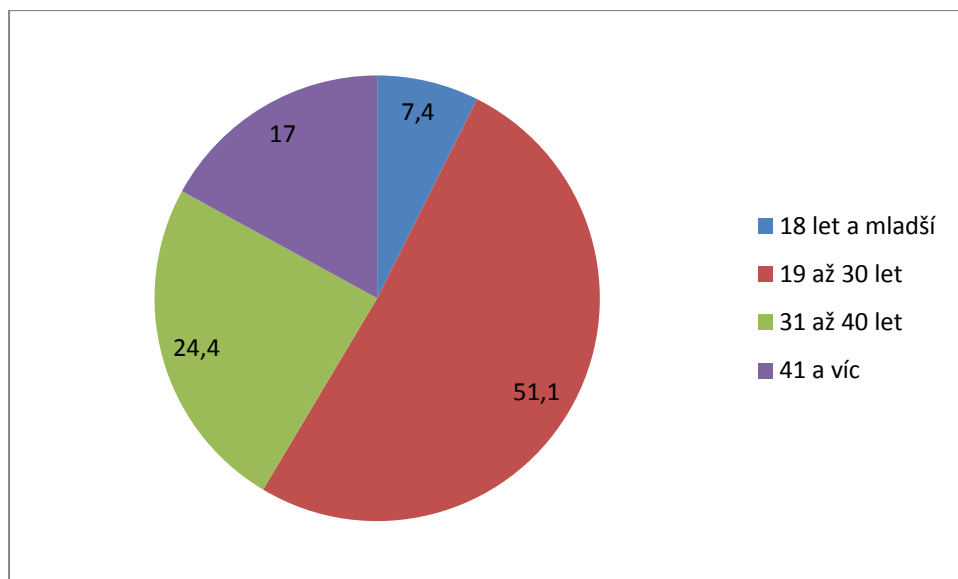
Sociálně-demografické charakteristiky účastníků Prague Pride 2012

Zahraniční literatura hovoří o tom, že často to jsou spíše mladí lidé, více vzdělaní a pocházející ze střední třídy, kteří se mobilizují v rámci podobných událostí. Protestů se většinou účastní spíše muži, naopak kulturně či konzumně založených akcí se více účastní ženy.

Výsledky našeho výzkumu ukazují, že na průvodu Prague Pride 2012 převažovali muži nad ženami a to 60 % ve prospěch mužů. Průměrný věk účastníků a účastnic průvodu byl 31 let. Graf 2 ukazuje rozložení účastníků podle věkových skupin. Vidíme, že účastníků osmnáctiletých a mladších bylo v Prague Pride průvodu pouze okolo 8 %.

Nejpočetnější skupinou byli účastníci ve věku od 19 do 30 let. Lidí tohoto věku bylo na Prague Pride více než polovina. Věková skupina od 31 do 40 tvořila přibližně jednu pět účastníků. Lidí nad 41 let a více bylo na Prague Pride průvodu přibližně 17 %. Z hlediska pohlaví a věku tak složení Prague Pride průvodu přibližně odpovídá tomu, jak v zahraničí v průměru vypadají protestní akce.

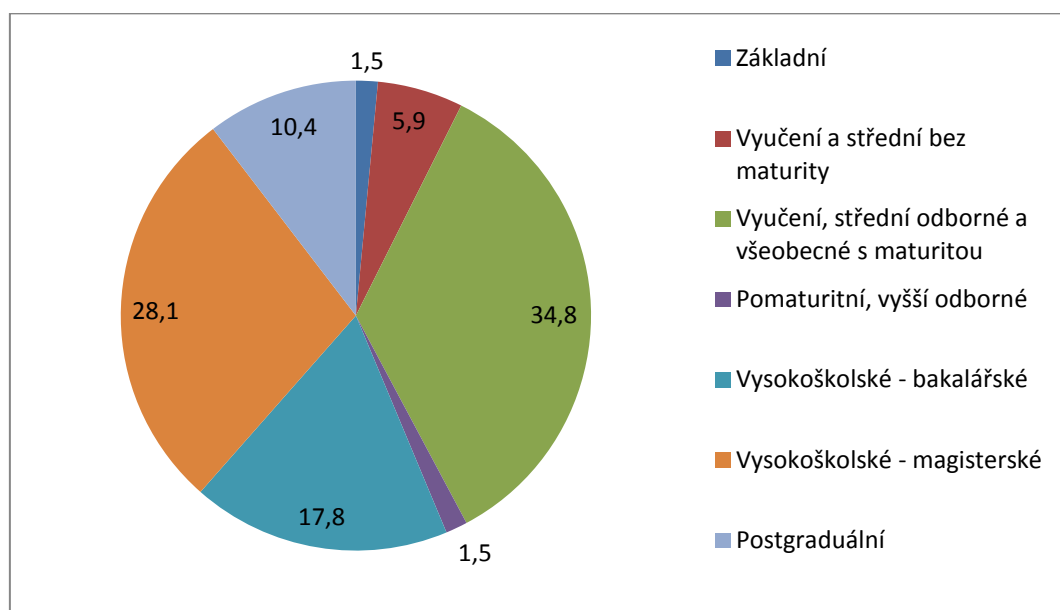
Graf 2: Účastníci/-ce Prague Pride podle věkových skupin (%)

Zdroj: Prague Pride Survey 2012

Subjektivní hodnocení sociálně-ekonomického postavení účastníků a jejich vzdělání také odpovídá zjištěním studií politického aktivismu. Skoro 80% účastníků se zařadilo do nižší střední či vyšší střední sociální třídy. 11 % uvedlo, že se necítí být součástí z žádné z tříd. V grafu 3 vidíme, že z hlediska vzdělání výrazně převažovali mezi účastníky průvodu Prague Pride lidé z vyšším vzděláním (ve srovnání s celkovou populací). Přibližně 35 % studovalo střední školu s maturitou nebo mělo maturitu a více než polovina (58 %) účastníků studuje pomaturitní obor nebo vysokou školu anebo má toto vzdělání dokončené.

Graf 3: Účastníci průvodu Prague Pride podle vzdělání (%)

Zdroj: Prague Pride Survey 2012

Politické postoje a zapojení do politiky

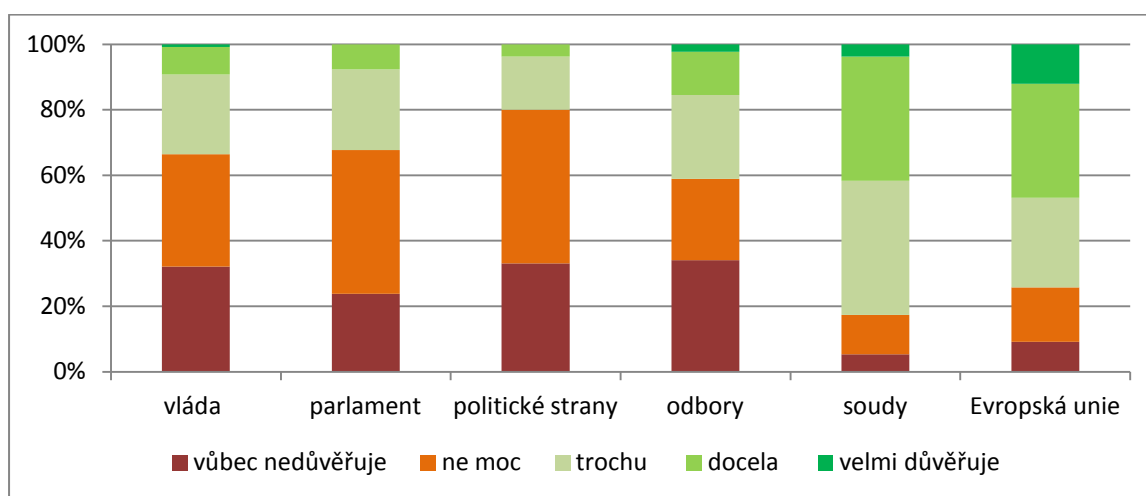
Jaké jsou postoje účastníků průvodu Prague Pride k politice a jak se v ní jinak angažují? Výzkumy politického aktivismu ukazují, že lidé účastníci se protestu jsou spíše nespokojeni s politikou. Zároveň se ale jedná o lidi, kteří se o politiku více zajímají, jsou příznivci demokracie a angažují se i v jiných politicko-společenských aktivitách, jako je volení a jiné formy politických aktivit. Díky analýze politických hodnot a preferencí také zprostředkovaně uvidíme, či zájmy řadových aktivistů průvodu zastupovali: odpovídají z hlediska svých politických preferencí spíše celkové populaci anebo se jedná o politicky specifickou skupinu? Tyto údaje budou zajímavé i ve srovnání s veřejnou politickou debatou, která se okolo Prague Pride průvodu vedla v médiích.

Graf 4 znázorňuje důvěru účastníků průvodu Prague Pride 2012 v jednotlivé státní instituce. Odstíny červené značí nedůvěru a odstíny zelené značí alespoň minimální intenzitu důvěry. Jak vidíme, vláda, parlament a politické strany jsou pro účastníky nedůvěryhodnými institucemi: 67 % účastníků průvodu Prague Pride vůbec nedůvěřuje nebo moc nedůvěřuje vládě a parlamentu. Politickým stranám vůbec nedůvěřovalo nebo ne moc důvěřovalo dokonce 80 % účastníků. Nízká důvěra v tyto politické instituce je souměřitelná s postoji v obecné populaci. Jelikož se dotazníkové šetření Prague Pride průvodu bohužel ptalo na jinou formu otázky ohledně důvěry v instituce, než se ptají dostupná dotazníková šetření populace v daném období, není

možné přímější srovnání. Nicméně, výsledky výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění pro září 2012 ukazují, že 14 % Čechů rozhodně nebo spíše důvěřovalo vládě oproti těm, co rozhodně nebo spíše nedůvěřují nebo neví (CVVM 2012a).

Oproti postojům české populace důvěřovali účastníci Prague Pride méně i odborům. Necelých 60 procent jich odborům nedůvěřovalo. Markantní rozdíl v důvěře oproti již zmíněným institucím zaznamenávají soudy a Evropská unie. Více než 80 % účastníků alespoň trochu věří soudům a 74 % alespoň trochu věří Evropské unii. Z těchto výsledků vyplývá, že účastníci Prague Pride průvodu, podobně jako česká populace, příliš nedůvěřují voleným orgánům a politickým aktérům, naopak soudům, které mají být jakýmsi hlídacím a stabilizujícím prvkem politického systému, spíše důvěřují. Stejně tak byli účastníci Prague Pride výrazně proevropští. I když neexistují přesně stejná data pro celkovou populaci, je důvěra účastníků Prague Pride průvodu mnohem vyšší než je např. spokojenost celkové populace s členstvím v EU nebo tím, jak občané věří, že EU zastupuje zájmy ČR nebo jejich vlastní, které v populaci nepřekračují 25% podporu (CVVM 2012b). Pokud by skutečně postoje účastníků průvodu Prague Pride 2012 byly odlišné od většinové populace, můžeme spekulovat, že tato vyšší podpora EU může souviset se sociálně demografickým složením průvodu, kdy lidé vzdělanější a s vyšším ekonomickým statusem, což jsou právě účastníci průvodu, více podporují EU. Vyšší podpora EU by ale také mohla souviset s její podporou LGBT problematiky a prosazováním antidiskriminačního zákona.

Graf 4: Důvěra účastníků/-nic průvodu Prague Pride 2012 v politické instituce (%)

Zdroj: Prague Pride Survey 2012

Byli účastníky Prague Pride lidé, kteří jsou aktivní v politice, tj. zajímají se o politiku, diskutují, účastní se i jiných politicko-občanských aktivit či chodí k volbám anebo se jednalo o občany, kteří nejsou nijak jinak společensko-politicky aktivní? I když organizátoři definovali akci jako explicitně nepolitickou, většina jejich účastníků patří mezi velmi politicko-společensky angažované občany: 63 % respondentů uvedlo, že se spíše nebo velmi zajímá o politiku oproti vůbec a moc ne. Také 47 % procent respondentů diskutuje o politice poměrně často či velmi často, 30 % někdy a pouze 23 % nikdy nebo zřídka. V porovnání s celkovou českou populací jsou tato čísla řádově o desítky vyšší.

Účastníci průvodu Prague Pride byli také výrazněji politicky aktivní. Výsledky týkající se politických aktivit účastníků Prague Pride průvodu ukazuje graf 5: 77 % účastníků, kterým bylo v roce 2010 víc než 18 let, uvedlo, že se zúčastnilo posledních voleb do Poslanecké sněmovny. Uváděná celková volební účast v těchto volbách přitom byla 63 %.² I v jiných aktivitách byli účastníci Pride aktivnější než jsou běžně občané ČR. Jen za minulý rok minimálně polovina z nich podepsala petici, účastnila se demonstrace, bojkotovala výrobky a nosila či vystavovala nálepku nebo znak nějaké kampaně. Oproti výsledkům výzkumu ISSP 2004, který zkoumal nevolební aktivity české populace, jsou i tyto hodnoty vyšší řádově o desítky procent.

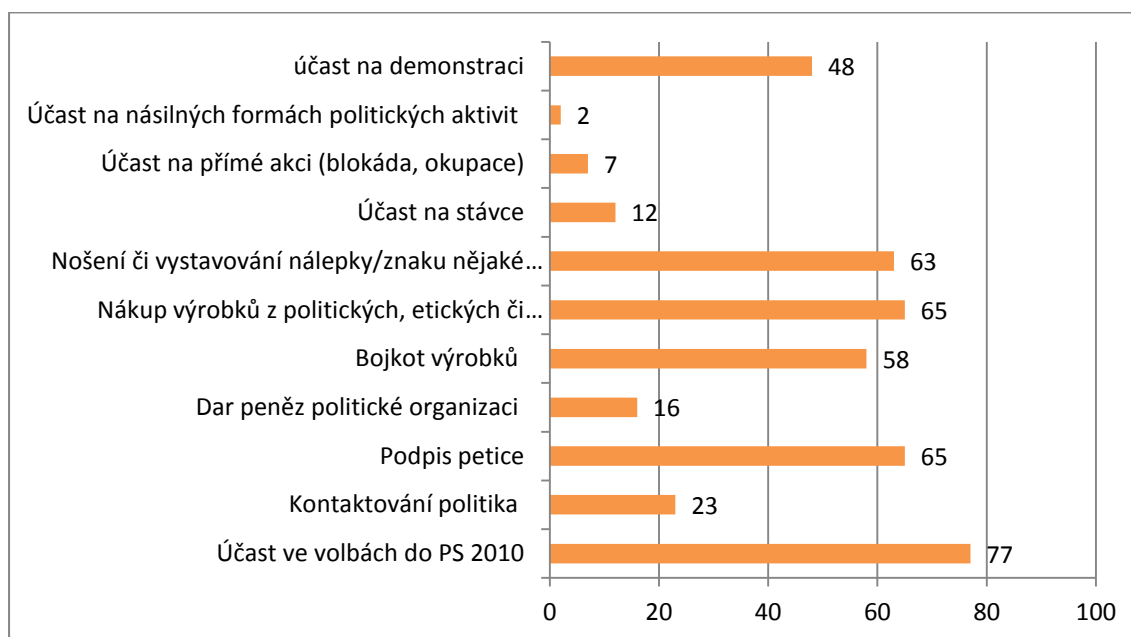
Výzkum se zároveň dotazoval na aktivity, které mohou být nezákonné či nahlížené jako nelegitimní, jako je účast na blokádách a okupacích či použití násilí proti majetku nebo lidem. V grafu 5 vidíme, že do takovýchto aktivit se v posledních 12 měsících zapojilo výrazné minimum účastníků Prague Pride. Je třeba přihlédnout k tomu, že zvláště u aktivity týkající se použití násilí, můžeme očekávat spíše podhodnocení údajů, protože lidé se mohli obávat tuto aktivitu přiznat. Avšak vzhledem k ostatním charakteristikám účastníků průvodu a údajům o počtu a charakteru násilných protestních událostí v ČR můžeme očekávat, že toto číslo by nemělo být nijak výrazně podhodnocené.

Z výše uvedených výsledků vyplývají dvě hlavní zjištění: 1) Účastníci průvodu Prague Pride, i když byla organizátory propagovaná jako výlučně nepolitická, byli

² K tomuto srovnání jsou nicméně potřeba dvě poznámky. Je poměrně běžným jevem, že je volební účast v dotazníkových šetřeních nadhodnocená a to z důvodu toho, že respondenti cítí společenský tlak při odpovídání na tuto otázku. Tento mechanismus by vedl k nadhodnocení deklarované volební účasti mezi účastníky Prague Pride oproti jejich skutečné účasti. Druhým přítomným mechanismem, který naopak nahrává tomu, že účastníci Prague Pride jsou výrazněji politicky aktivní, je věkové složení účastníků. Jednalo se o spíše mladé lidi, kteří patří v celkové populaci k těm, kteří chodí k volbám spíše méně.

výrazně politizovaní a společensky aktivní občané. Účastníci Prague Pride tak nejsou politicky neangažovaní, pasivní lidé, kteří by se zajímali jen o karneval a zábavu a politika šla mimo ně. 2) Jejich další angažovanost v politice se týkala převážně konvenční politiky, která zahrnovala nadprůměrnou volební účast a nevolební aktivismus jako podpis petice, bojkot atd. Účastníci Prague Pride tak nejsou lidé s historií radikálních aktivistů.

Graf 5: Politické aktivity uskutečněné účastníky/-cemi průvodu Prague Pride

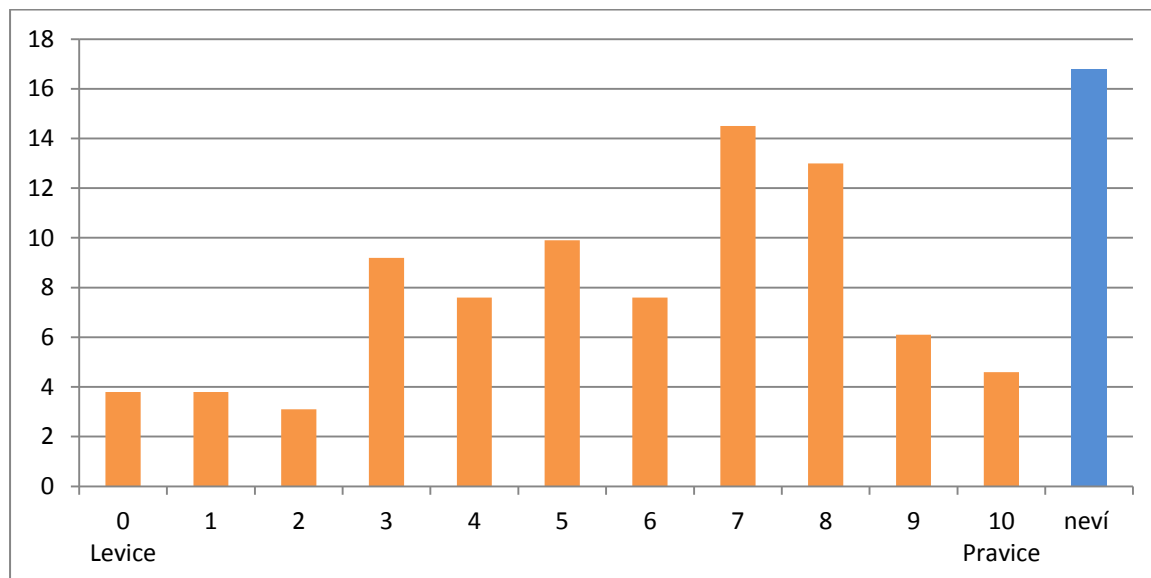

Zdroj: Prague Pride Survey 2012

Otázka, která logicky z předchozího zjištění o vysoké politizaci účastníků plyne, se týká toho, jakým politicko-ideovým směrem jsou účastníci aktivní. Účastníci se Pride Prague spíše levicově nebo pravicově orientovaní občané? Z řady důvodů bychom mohli očekávat, že účastníci Prague Pride průvodu budou ve svých postojích spíše levicoví. Jak jsme již uvedli, zahraniční výzkumy ukazují, že účastníci tohoto typu protestů jsou skutečně spíše levicoví. Z hlediska výrazné protimobilizace konzervativně-pravicových kruhů by se také v ČR dalo očekávat, že příznivci Prague Pride budou spíše levicové orientace. Jak ukazuje graf 6, toto očekávání nicméně neplatí. Graf 6 znázorňuje procentuální rozložení odpovědi na otázku, kam by respondenti sami sebe zařadili na stupnici kdy 0 je levice a 10 pravice, kdy hodnota 5 tvoří pomyslný střed. Vidíme, že mezi účastníky spíše převažovali příznivci pravice. Z těch, co byli ochotní sami sebe na

této škále zařadit uvedlo 55 % hodnotu 6 a vyšší. 12 % respondentů uvedlo střed (kategorii 5) a 33% patří k levici (kategorii 0 až 4).

Graf 6: Účastníci/-ce průvodu Prague Pride podle sebe-zařazení na škále levice a pravice (%)

Zdroj: Prague Pride Survey 2012

Zajímavé je to, že účastníci průvodu Prague Pride se tak nijak výrazně neodlišují od české populace, popř. jsou nepatrně víc pravicoví. Vzato pohledem sociálně-demografického složení účastníků a specifických reálií České republiky není toto zjištění nijak překvapivé. Prague Pride se zúčastnili hlavně lidé mladší a střední třídy, kteří jsou v České republice tradičně více pravicoví.

Pozoruhodné je toto zjištění naopak ve srovnání s politickou debatou, která Prague Pride provázela. Silná negativní reakce pravicově-konzervativních kruhů jakoby kontrastovala s vyšší preferencí pravice u samotných účastníků akce. Tento výsledek a samotný fakt, že diskuse o Prague Pride byla vedena zejména v rámci české pravice, kdy na opačných stranách „barikády“ stáli politici spojení s ODS (prezident Klaus a primátor Svoboda), podporuje tezi, že pravicovost v České republice není úplně primárně napojená na morálně-kulturní témata.

Motivace účasti na průvodu Prague Pride 2012

Jaké byly postoje účastníků ohledně LGBT témat a jak moc se lišili od toho, co prapagovali organizátoři Prague Pride? Organizátoři průvodu definovali dva hlavní cíle Prague Pride jako snahu 1) prosazovat respekt k člověku bez ohledu na jeho genderovou/sexuální identitu a 2) zvýšit povědomí české veřejnosti o LGBT komunitě – jejím životě a přínosu. Do jaké míry se řadoví účastníci identifikovali s cíli stanovenými pořádací organizací? V rámci výzkumu jsme se zeptali respondentů, jak moc jsou pro ně tyto dva cíle, které jsou oficiálními cíli Prague Pride, důležité: 99 % účastníků považovalo první cíl za velmi či spíše důležitý. Druhý cíl považovalo za spíše či velmi důležitý 91 % účastníků. Tyto výsledky ukazují, že existuje výrazná shoda mezi tím, co požadovali organizátoři a tím, jak s tím souhlasili řadoví účastníci.

Jakou mají účastníci průvodu představu o tom, jak by se měl nedostatek respektu k lidem z LGBT komunity řešit? V rámci výzkumu nás zajímaly nejrůznější postoje, které by respondenti ohledně tohoto tématu mohli mít, takže jsme jim nenabízeli předem určené kategorie odpovědí, ale nechali je zformulovat a zaznamenat jejich vlastní odpověď. Většina účastníků Prague Pride nacházela řešení ve vzdělávacím působení na veřejnost, přesně tak, jak to formuloval mluvčí organizace Prague Pride o.s. Osvěta veřejnosti, i skrze proměnu vzdělávacího systému, otevření veřejné diskuse o tomto problému, např. skrze akce jako je Prague Pride, a uvádění příkladů úspěšných lidí zevnitř komunity je tak jak organizátory, tak účastníky události, která má tento charakter a cíl, považovaná za hlavní možnou cestu, jak něco ve společnosti změnit. Menší část respondentů viděla jádro změny v politickém systému, kdy je podle nich potřeba, aby politici začali jednat, ať svým veřejným vystupováním nebo změnou legislativy. V navrhovaných řešeních se respondenti překvapivě víceméně nelišili. Jen ojediněle navrhovali větší aktivitu LGBT hnutí. V porovnání s výše uvedenými informacemi, které jsme získali od organizátorů průvodu, i zde vidíme značný překryv s tím, co si myslí organizátoři Prague Pride a co si myslí řadoví účastníci, jak by se mělo bojovat za práva LGBT komunity.

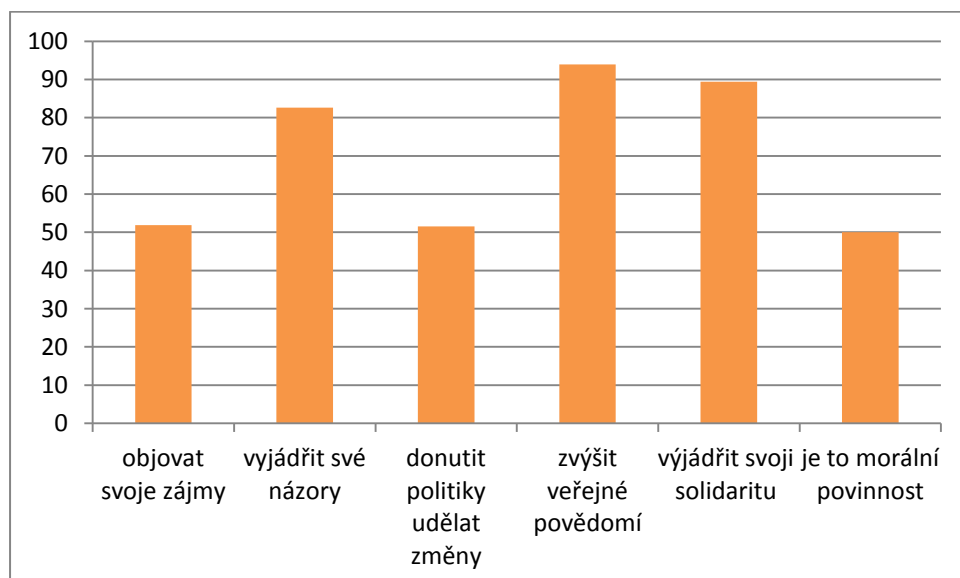
Vedle nastínění možných řešení nápravy situace jsme respondenty požádali, aby také formulovali své důvody, proč se Prague Pride zúčastnili. Valná většina (82 %) uváděla jako první důvod nebo jako svůj jediný důvod snahu něco změnit. Konkrétně tak byla podle nich jejich účast primárně motivovaná *veřejným* vyjádřením podpory

konkrétním požadavkům (solidarita, hrdost) anebo prosazení rovnosti, práv, antidiskriminace. Pouze 18 % respondentů uvedlo jako první nebo jako jediný důvod, proč se zúčastnili, důvod, který neobsahoval tento apel na změnu. Pro tyto účastníky pak byla primárním motivem zábava, zajímavý zážitek, atmosféra nebo doprovázení přátel.

To, že u valné většiny účastníků převažovaly motivy bližší spíše politické angažovanosti (snaha veřejně vyjádřit své stanovisko k tématu nebo něco ovlivnit) než jen chuť se pobavit, odpovídá tomu, jak jsou průvody hrdosti pojmány optikou nových sociálních hnutí. I když je charakteristickým prvkem průvodů hrdosti karnevalová povaha a zábava hraje důležitou roli, primární cíl je společensko-politický.

Podobné výsledky ukazují i data z následujícího grafu, kdy respondenti byly požádáni, aby uvedli zda souhlasí nebo nesouhlasí s následujícími důvody své účasti v průvodu. Více než 80 % účastníků se zúčastnilo (kategorie souhlasím a rozhodně souhlasím oproti ani-ani a nesouhlasím a rozhodně nesouhlasím), aby vyjádřilo své názory a solidaritu a zvýšilo veřejné povědomí. Přibližně polovina oslovených také souhlasila s tím, že přišli proto, aby obhajovali své zájmy, donutili politiky udělat změny, a protože to cítí jako svoji morální povinnost.

Graf 7: Důvody účasti na průvodu Prague Pride (%)

Zdroj: Prague Pride Survey 2012

Závěr

Předložený text charakterizoval povahu a vývoj českého LGBT hnutí, periodizoval jednotlivé fáze jeho vývoje a zaměřil se na popis jak jeho nejdůležitějších organizací, tak na případu Prague Pride 2012 také jednotlivců, kteří se účastní jeho akcí. Z hlediska obecné kategorizace LGBT aktivismu se bezpochyby jedná o příklad nového sociálního hnutí, které se na základě respektu k obecným lidským právům soustřeďuje na otázky postavení a kvality života jednoho konkrétního menšinového životního stylu. Naše analýza ukázala, že předpoklady teorie nových sociálních hnutí i v českém prostředí pomáhají uchopit základní dimenze fungování hnutí, které na jedné straně poskytuje prostor a asistenci těm, kteří se považují za členy LGBT komunity, na straně druhé se zapojilo do úspěšné kampaně za přijetí zákona o registrovaném partnerství. LGBT hnutí tak má dvojí zaměření, jak dovnitř, tak navenek hnutí. Arato a Cohenová by jej označili za defenzivní a ofenzivní složku. V naší analýze jsme konkrétně rozlišili organizace, které se soustřeďují na interakce s politickým systémem, ty, které cílí na média a veřejné mínění a ty, které se převážně zaměřují dovnitř hnutí, a které převažují.

Informace o LGBT hnutí ukazují, že se jedná o v českých podmínkách nesporně důležitý a úspěšný subjekt, který postupným probíjáním svých politických požadavků jednak přispěl k rozšíření hranic legitimního společenského a politického pluralismu a jednak pomohl uvést do veřejného diskursu otázku společenské akceptace menšinových životních způsobů. Tato charakteristika, která byla v činnosti hnutí přítomná od jeho počátku, se ještě prohloubila s pořádáním Prague Prides v posledních dvou letech, které pomohly vyjevit hranice tolerance, které charakterizují část české politické elity, která ve společenském uznání LGBT komunity vidí ohrožení tradičních hodnot a údajně přirozeného sexuálního chování. Mobilizace LGBT aktivismu tak pomáhá otevírat český veřejný prostor důležitým otázkám realizace hodnot lidských práv a demokratického vyjednávání nejen na úrovni formální politiky, ale také v každodenních interakcích.

V tomto ohledu hnutí, i přes některá oficiální prohlášení jeho mluvčích, nesporně vstupuje do sféry politiky a politizace zdánlivých přirozeností a nezpochybnitelných „pravd“. To si, jak ukazuje náš výzkum Prague Pride 2012, uvědomovali i řadoví účastníci a účastnice akce, kterým šlo primárně o proměnu kulturního kontextu a převládajících ideologických rámců v ČR. V porovnání se situací v západní Evropě se

poněkud překvapivě tento postoj v prostředí české post-komunistické demokracie pojí spíše s pravicovou politickou orientací těch, kdo se Prague Pride účastnili.

Byť na tuto otázku se náš výzkum primárně nesoustředil, můžeme říci, že kulturně-liberální agenda, kterou v západní Evropě obvykle spojujeme s myšlenkami „nové“ levice, v našem prostředí, zdá se, štěpí pravicový tábor vedví, přičemž hlavní levicové politické strany tuto agendu zatím nebyly schopny vstřebat vůbec. Jak může napovídat obrázek 2 výše, to by se mohlo proměnit v souvislosti s generačním posunem. O stejnou agendu usilují zprava i čeští zelení, kteří se tak posledních deset let s hlavními pravicovými stranami „přetahovali“ právě o podporu kulturních liberálů, kteří v roce 2012 převládali také mezi účastníky Prague Pride.

Afterparty Prague Pride 2012, Střelecký ostrov – stan Strany zelených

Summary

Antidiscrimination and tolerance constitute one of the basic aspects characterising functioning democracies. Although new democracies established after the fall of communism in the CEE region were built on the idea of political and civil rights understood in a general sense, i.e. right to run for office and vote in free elections, and general basic human rights, their focus on rights of and equal conditions for specific social groups was much lower. As a result, the issues of opportunities for and demands of specific groups such as women, sexual minorities, and ethnic minorities have not received careful political attention in most of these countries. For instance, the Czech Republic passed the Antidiscrimination law only in 2008, although it should have been passed already before the country's accession to the European Union in 2004. In such situations the activism of voluntary groups representing those minorities gets high importance. Such civil society actors aggregate and articulate demands of such minorities. They target politicians to influence policymaking and watch policy implementation, they communicate with the media to put particular issues on the public agenda and can provide social services to their constituencies. Available studies describe civil societies and voluntary organizations in CEE countries in general as weak and ineffective. However, they are focused on civil society in CEE countries in general, or prioritize particular issues such as environment and women's rights. Despite the long existence of LGBT voluntary groups and annually organized prides, which regularly attract around ten thousand participants, very little is known about LGBT activism in the Czech Republic. Knowing who and how represents the LGBT minority is crucial for understanding how its rights and demands are defended. This analysis has shown what capacity these actors and individual participants have to maintain their activism and organizational existence and to potentially stand up for their rights and demands in the future. It has characterized both organizations of the LGBT movement and individuals participating in Prague Pride 2012. The specific questions that the paper has focused on were: How are the individual LGBT groups and organizations funded, what is their membership, how do they influence politics, what are their demands, and what kind of participants take part in prides?

Literatura

- Barša, Pavel a Ondřej Císař. 2004. *Levice v postrevoluční době*. Brno: CKD.
- Baršová, Andrea. 2002a. „K některým právním a politickým aspektům partnerského soužití gayů a lesbiček“. Pp. 74–81 in *Ženská práva jsou lidská práva*. Brno: Nesehnutí.
- Baršová, Andrea. 2002b. „Partnerství gayů a lesbiček: Kdy dozraje čas pro změnu?“ *Sociální studia* 7: 173–185.
- Bretl, Jan. 2004. „Omyly pana Hromady“. *Respekt*, 13, s. 20.
- Císař, Ondřej a Kateřina Vráblíková. 2010. „The Europeanization of social movements in the Czech Republic: The EU and local women’s groups.“ *Communist and Post-Communist Studies*, 43, 2, 209-219.
- Císař, Ondřej, Jiří Navrátil a Kateřina Vráblíková. 2011. „Staří, noví, radikální: politický aktivismus v České republice očima teorie sociálních hnutí.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47, 1, 137–167.
- Císař, Ondřej. 2010. „Externally Sponsored Contention: The Channelling of Environmental Movement Organisations in the Czech Republic after the Fall of Communism.“ *Environmental Politics*, 19, 5, 736–755.
- Cohen, Jean L. a Andrew Arato. 1992. *Civil Society and Political Theory*. Cambridge: MA: MIT Press.
- CVVM. 2012a. Důvěra ústavním institucím v září 2012. Tisková zpráva PI120921. CVVM, SOÚ v.v.i. AV ČR.
- CVVM. 2012b. Názory veřejnosti na Evropskou unii – duben 2012. Tisková zpráva pm120608. CVVM, SOÚ v.v.i. AV ČR.
- Fanel, Jiří. 2000. *Gay historie*. Praha: Dauphin.
- Gay a Lesbická liga. 2005a. Kořeny Gay a Lesbické ligy. (<http://www.gl.cz/gll-historie/>).
- Gay a Lesbická liga. 2005b. Kampaň na podporu registrovaného partnerství 2002. (http://www.gl.cz/rp-kampan_2002/).
- Gay pride. 2012. Gay Pride. (Wikipedia. http://cs.wikipedia.org/wiki/Gay_Pride).
- Goga, Slavomír. 2005. Odpovědi na emailové dotazy.

- Kriesi, Hanspeter, Ruud Koopmans, Jan Willem Duyvendak a Marco Giugni. 1995. *New Social Movements in Western Europe. A Comparative Analysis*. London: UCL Press.
- Lesbická literární kavárna. 2005. Trocha historie (<http://www.lama-web.cz/llk/muzeum/historie.htm>).
- Logos. 2012. V co věříme. (<https://sites.google.com/a/logoscr.cz/logos-ceska-republika/o-nas/nase-vira>).
- Registrované partnerství. 2005. (<http://gay.iniciativa.cz/www/index.php?page=clanek&id=10>).
- Seidl, Jan. 2012. *Od žaláře k oltáři. Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host.
- Stagenborg, Suzanne. 2011. *Social Movements*. Oxford: Oxford University Press.
- Vráblíková, Kateřina (2006). "Gay a lesbické hnutí v České republice". *Global Politics* 5(1).